

21

ਕਲਾ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਤੋਂ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ ਸਗੋਂ 80 ਫੀਸਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ, ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰੀਬ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜਮਰੂਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਲਈ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੱਜਟ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੱਜਟ ਦੀ ਵੰਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸਮੁੱਚਾ ਬੱਜਟ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਪਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦੀ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬੈਠੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਵਿਉਂਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਚਾਇਆ ਜਾਵੇ। 1991-94 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੰਜਾਬ ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੁਝ ਬੱਜਟ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ ਸੁਥਰੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁਚਾਉਣ ਲਈ ਲਿਜਾ ਸਕਿਆ ਸਾਂ।

142 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੇਂਡੂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲੇ ਹੋਏ। ਹਰ ਇਕ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਔਸਤਨ ਹਾਜ਼ਰੀ 3000 ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਵਿਉਂਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਉਦਮੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਫੰਡ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਵਿਭਾਗ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕੈਡਮੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਠੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਕਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਉੱਜ ਜੇਕਰ ਸਬੰਧਤ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਦਮੀ ਨੌਜਵਾਨ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਲੋਟ-ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਕਸਬਾ ਅਰਰਨੀਵਾਲਾ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕ-ਹਿੱਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਐਸੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਾਗਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। 10-11 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 100 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਕਲਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਲੇਖ-ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ

ਗਾਇਕੀ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਜਾਦੂ ਸ਼ੋ ਕਰਵਾਏ ਗਏ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਪਲਸ ਮੰਚ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਖੁਦ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ ਅਤੇ ਇਹੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੁਥਰੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਫਿਲਮ ਕਲਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ : ਫਿਲਮਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਟੈਲੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਗ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਕਲਾ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ 100 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਕਲਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਲੇਖ-ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ

ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਰਨਣਯੋਗ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ, ਲੀਰਾ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ, ਦੀਵਾ ਬਲੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ, ਵਿਸਾਖੀ ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹੋ ਗੀਤ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਉਹਦਾ ਨੀਵਾਂ ਪੱਧਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਚੰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਹਜ ਸੁਆਦ ਨੀਵਾਂ ਪੱਧਰ ਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ 'ਤੇ ਹੈ? ਉਂਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਇਸ ਪਾਰਨਾ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਹਜ ਪੱਧਰ ਨੀਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਘੋਖ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਫਿਲਮੀ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਐਕਟਰਸਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੇਅਮਨੀ ਤਸਵੀਰਾਂ

ਨਾਲੋਂ ਫਿਲਮ ਕਲਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

10 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ 1995 ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਫੈਸਟੀਵਲ 'ਤੇ ਵਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਵਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਬ. ਸ. ਰਤਨ ਇਸ ਫਿਲਮੀ ਮੇਲੇ ਬਾਰੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਫਿਲਮ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਖਬਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬ. ਸ. ਰਤਨ ਦੇ ਕਾਲਮ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਨਵ-ਕਵਿਤਾ ਉਤਸਵ : ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ 13, 14 ਅਤੇ 15 ਜਨਵਰੀ, 1995, ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਵ-ਕਵਿਤਾ ਉਤਸਵ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਨਵ-ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਦਿਸਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ

ਉਤਸਵ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੜਾਅ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਉਲੀਕਣ ਦੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਤਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਉਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨਵ-ਕਵੀ ਦਾ ਮੁਲੰਕਣ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਸਮਝ ਆਸਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇਸ ਸੋਚਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਚੀ ਪੱਧਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਕਵਿਤਾ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਚਾਈ ਜਾਵੇ। ਲੋਕ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਨਵ-ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਇਹ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰਚਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਅਦ ਆਦਮੀ-ਦੇ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀਏ।

ਅੱਖਾਂ 31 ਮਿੰਟ, ਕੰਨ 1 ਘੰਟਾ, ਦਿਲ 10 ਮਿੰਟ, ਦਿਮਾਗ 10 ਮਿੰਟ, ਲੱਤਾਂ 4 ਘੰਟੇ, ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ 30 ਦਿਨ। ਦੂਸਰੇ ਅੰਕ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਚਰਨ 'ਸਿੱਧੂ' ਦਾਨਵਾਲ